

➤ Iäkkäiden asukkaiden yhteisen toiminnan ympäristöt kerrostaloissa

Erja Rappe ja Jere Rajaniemi

Tutkimuksemme tavoitteena oli kuvata sosiospatiaalisesta näkökulmasta iäkkäiden asukkaiden yhteistä toimintaa kerrostaloissa. Tarkastelimme sitä, miten taloyhtiöiden fyysinen ja sosiaalinen ympäristö olivat yhteydessä iäkkäiden asukkaiden toimintaan ja siinä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Tutkimuksen aineistona olivat iäkkäiden kanssatutkijoiden iäkkäille asukkailla tekemät haastattelut. Haastattelut tehtiin Ikäinstituutin Kotikulmilla-hankkeessa mukana olleissa taloyhtiöissä vuonna 2021. Aineiston hermeneuttista, teemoitteluun perustuvaa sisällönanalyysia ohjasi ympäristögerontologinen ja sosiospatiaalinen näkökulma. Aineistosta nousivat esiin seuraavat asukkaiden yhteiseen tekemiseen liittyvät teemat, joissa taloyhtiön fyysinen sekä sosiaalinen ympäristö ja toiminta olivat yhteydessä toisiinsa: toimintamuodot ja resurssit, valtasuhteet, ajallisuus, sosiaalinen ilmapiiri ja tilan ominaisuudet. Teemat ilmenivät eri tiloissa tapahtuvissa toiminnoissa samanaikaisesti toisiinsa vaikuttaen. Tilannekohtaisten tulkintojen avulla iäkkäät asukkaat hyödynsivät ympäristön mahdollisuuksia yhteisessä toiminnassa. Yhteisen toiminnan kautta asukkaat olivat vuorovaikutuksessa keskenään, vaikuttivat asuinyhteisönsä ja integroituiivat asuinympäristöönsä. Jotta yhteisellä toiminnalla voidaan tukea ikääntyneiden asukkaiden muodostamia asuinyhteisöjä, tulee toiminta järjestää niin, että sekä fyysisen että sosiaalisen ympäristön tekijät tukevat sitä samanaikaisesti.

Johdanto

Vanhuspolitiikassa ja sitä ohjaavassa lainsäädännössä (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista 604/2022) korostuu ikääntyneiden kotona asuminen ja sen tukeminen. Omassa kodissa asuminen nähdään iäkkäiden itsemääräämisoikeuden ja oman tahdon kunnioittamisena sekä samalla yhteiskunnan resurssien kustannustehokkaana käyttönä (Koramo ym. 2023). Pitkäaikainen asuminen tavallisilla asuinalueilla onkin tyyppillistä iäkkäälle väestölle. Heistä noin yhdeksän kymmenestä

asuu kotona (THL Sotkanet 2023), ja he myös muuttavat harvoin: vain vajaat 4 prosenttia kaikista kuntien välisistä muuttajista oli yli 64-vuotiaita vuosina 2010–2018 (Aro ym. 2020).

Asuinympäristön merkitys on iäkkäille liikkumisen ja toiminnan kannalta keskeinen (Vilkkö ym. 2018). Iän karttuessa ja toimintakyvyn heiketessä ympäristön merkitys itsenäiselle asumiselle tulee entistä selkeämmin näkyviin (Lawton & Nahemow 1973). Tällöin fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, etenkin niiden esteettömyys ja yhteisöllisyys, voivat kompensoida toimintakyvyn heikentymisen aiheutta-

mia haasteita (Vilkko ym. 2018; Portegijs ym. 2023; WHO 2024). Tuttu asuinympäristö tukee omatoimisuutta, ja asumisen myötä sinne muodostuu sosiaalista tukea antavia verkostoja (Lawton 1977; Rappe & Rajaniemi 2021).

Jotta asuinympäristö tukisi mahdollisimman hyvin asukkaiden ikääntymistä, on tärkeää pohtia, miten luodaan asuinympäristöjä, joissa ikäihmiset ovat osallisia ja aktiivisia toimijoita. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme sitä, miten ympäristölliset tekijät ovat yhteydessä asukkaiden yhdessä toimimiseen ja siinä tapahtuvaan vuorovaikutukseen kerrostaloissa, joissa asuu paljon ikäihmisiä.

Tutkimuksen lähtökohtana on ympäristögerontologinen viitekehys, jossa tarkastellaan ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta ja sen vaikutusta olemiseen ja hyvinvointiin vanhuudessa (Rowles & Bernard 2013). Siinä keskeistä on etenkin ihmisen ja hänen ympäristönsä yhteensopivuus (*person-environment fit*) ja sen ylläpitäminen ikääntyessä niin sopeuttamalla elämäntapoja ympäristöön kuin vaikuttamalla ympäristön olosuhteisiin (Lawton & Nahemow 1973; Baltes & Baltes 1990).

Ympäristöihin, joissa ihmiset asuvat ja toimivat, voidaan viitata eri käsittein lähestymistavan mukaan. Ympäristöpsykologiassa painottuu fyysisen ja ihmisten muodostaman sosiaalisen ympäristön vuorovaikutus (Aura ym. 1997). Kansainvälisessä ICF-luokituksessa, jonka avulla arvioidaan toimintakykyä, ympäristö jaotellaan fyysiseen, sosiaaliseen ja asenneympäristöön (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024). Toiminnan yhteydessä ympäristöä voidaan kuvata fyysisenä, sosiaalisena sekä toiminnallisena, joka käsittää niin kulttuuriset, taloudelliset kuin poliittisetkin osa-alueet (Fisher ym. 2017).

Kotona asuvien ikääntyneiden hyvinvointia tukevaa ympäristöä tutkinut Elo (2006) jakaa elinympäristön fyysiseen, sosiaaliseen ja symboliseen ympäristöön, mikä vastaa myös hoitoympäristöjen yhteydessä yleistä tarkastelutapaa (Kim 2010). Fyysinen ympäristö määrittäytyä Elon mukaan tilan ja rakenteiden

kautta toiminnan elämäntilana, kun taas sosiaalinen ympäristö liittyy mahdollisuuksiin kokoontua yhteen ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Symboliseen ympäristöön Elo lukee hyvinvoinnin ideaaliset ja normatiiviset ominaisuudet, hengellisyys ja historiallisuuden. Hyvinvointia tukevaan fyysiseen ympäristöön Elo liittyy muun muassa turvallisuuden ja viihtyisyyden. Hyvinvointia tukeva sosiaalinen ympäristö taas rakentuu hänen mukaansa avun saamisesta, yhteydenpidosta omaisiin, ystäviin ja viihtyisästä asuinyhteisöstä.

Asuinympäristöjä tarkasteltaessa etenkin jaottelu fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön on tarpeellista, sillä ne ovat keskeisiä tekijöitä iäkkään ihmisen toimintakyvylle ja elämänlaadulle (Lawton 1977). Sosiospatiaalisuuden käsite tuo ympäristöstä esille sekä fyysisen että sosiaalisen ulottuvuuden ja niiden keskinäisen yhteenkietoutumisen. Tämä tulee esille varsinkin puhuttaessa sosiospatiaalisesta dialektiikasta, jolla kaupunkitutkimuksessa tarkoitetaan jatkuvaa kaksisuuntaista prosessia, jossa ihmiset luovat ja muovaavat ympäröivää kaupunkitilaa samalla kun heidän elämänsä on näiden tilojen ehdollistamaa (Dear & Häkli 1998; Knox & Pinch 2014). Asuinympäristöön ja tilaan liittyvää sosiaalista ulottuvuutta on käsitelty etenkin ranskalainen filosofi Lefebvre, jonka mukaan tilaa on tärkeää tutkia kaikista sen eri ulottuvuuksista. Lefebvren mukaan mitattavissa olevan fyysisen muodon lisäksi tila on sosiaalisesti tuotettu. Ihmisten asuminen ja toiminta muovaavat tiloja luoden uutta mutta samalla ilmentäen historiallisia kerrostumia. (Lefebvre 1991; Lohtaja 2015.) Myös Wahl ja Lang (2004) toteavat pohtiessaan vanhenemisen kontekstuaalisuutta, että fyysistä ja sosiaalista ympäristöä tulee tarkastella toisiinsa vaikuttavina tekijöinä.

Iäkkäiden sosiaalisesta integroitumisesta asuinympäristöönsä on oltu kiinnostuneita siihen liittyvien hyvinvointivaikutusten vuoksi. Integroitumisella on viitattu johonkin sosiaaliseen järjestelmään kuulumisen tuntuun (Anant 1966) sekä paikkaan kuulumisen tuntuun

(Burholt 2006). Sosiospatiaalisen integroitumisen on havaittu muun muassa edistävän iäkkäiden elämänlaatua, pienentävän riskiä toimintakyvyn heikkenemiseen ja tukevan turvallisuuden tunnetta (Pinquart & Sørensen 2000; Avlund ym. 2004; Hirvola 2016). Iäkkäiden sosiospatiaalisen integroitumisen on todettu olevan vahvempaa pienemmissä ja syrjäisemmissä maaseutumaisissa yhteisöissä kuin urbaaneilla keskusta-alueilla (Evans 2009; Schorr ym. 2017). Burholtin (2006) mukaan iäkkäiden asuinympäristöön integroitumiseen vaikuttavat toisiinsa kietoutuneet fyysiset, sosiaaliset, ajalliset ja psykologiset tekijät.

Tavoitteenamme tutkimuksessa oli kuvata sosiospatiaalisesta näkökulmasta iäkkäiden asukkaiden yhteistä toimintaa. Tutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten taloyhtiöiden fyysinen ja sosiaalinen ympäristö liittyivät yhteiseen toimintaan. Lähestyimme tutkimuskysymystä tarkastelemalla asukkaiden kokemuksia yhteisestä toiminnasta seuraavien alakysymysten avulla: Millaista yhteistä toimintaa asukkailla oli asuinympäristössään, missä sitä tapahtui ja kuka sitä järjesti? Mitkä tekijät edistivät tai estivät yhteistä toimintaa ja siihen osallistumista sekä millaisia mahdollisuuksia asukkailla oli vaikuttaa ympäristöönsä ja siinä tapahtuvaan toimintaan?

Aineisto

Iäkkäiden asumista ja asuinyhteisöjen toimintaa kuvaava haastatteluaineisto kerättiin vuoden 2021 syksyllä osana Ikäinstituutin Yhdessä Kotikulmilla -toimintaa. Kotikulmilla-toiminta sai alkunsa Helsingissä ja Kotkassa vuosina 2017–2019 toteutetussa hankkeessa, jossa kehitettiin iäkkäille yhteisöllistä tekemistä taloyhtiöiden kerhotiloihin, pihoille ja lähialueille (Ikäinstituutti 2019). Toimintaa rahoittaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA), ja se on levinnyt hankkeen myötä myös muihin kaupunkeihin.

Asumisen arkea tarkasteltiin kerrostalois-

sa, joissa asui paljon ikäihmisiä. Tutkimukseen osallistui viisi taloyhtiötä Helsingistä ja neljä Kotkasta. Helsingin taloyhtiöt olivat kaikki kaupungin vuokrataloja, joista kolme oli suunnattu senioreille. Kotkan taloyhtiöistä kolme oli kaupungin omistaman yhtiön vuokrataloja ja yksi oli asunto-osakeyhtiö.

Fyysisenä ympäristönä ymmärrettiin sekä rakennettu ympäristö (piha, asuinrakennus ja esineet) että luonnonympäristö (viherympäristö ja siinä tapahtuvat sään sekä vuodenajan muutokset). Sosiaalinen ympäristö taas ymmärrettiin vuorovaikutuksessa olevien asukkaiden muodostamana kokonaisuutena erilaisine sosiaalisine jakoineen (ikä, sukupuoli ja etninen tausta).

Ikäihmiset kansatutkijoina

Tutkimuksen aineiston keräsivät vapaaehtoiset iäkkäät vertaishaastattelijat, jotka haastattelivat Kotikulmilla-taloyhtiöissä asuvia ikätovereitaan. Vertaishaastattelijat rekrytoitiin Kotikulmilla-toiminnan sekä Ikäinstituutin Elämänote-tutkimuksen (2018–2021) verkostoista. Sekä haastatteloilta että haastateltavilta pyydettiin tutkimukseen kirjallinen, informoitu suostumus. Haastattelujen toteuttamisen malli haastattelijoiden perehdytys- ja reflektointitilaisuuksineen pohjautui soveltaen Elämänote-tutkimuksessa kehitettyyn toimintamalliin (Hoppania & Vilkkö 2020; Hoppania ym. 2021; 2023).

Perehdytimme vertaishaastattelijat tutkimuseettisiin periaatteisiin, kuten tietojen luotamuksellisuuteen ja haastattelun vapaaehtoisuuteen sekä keskeyttämismahdollisuuteen niin heidän itsensä kuin haastateltavien osalta. Annoimme heille haastattelujen tueksi myös kansiot, joissa oli ohjeet haastattelujen tekemiseen, haastatteluihin liittyvät lomakkeet ja tietosuojaseloste. Kävimme perehdytystilaisuudessa myös läpi mahdollisia haastattelutilanteissa esiintyviä hankalia tilanteita ja harjoittelimme niihin ratkaisukeinoja.

Iäkkäiden henkilöiden mukanaolon kansatutkijoina, silloin kun tutkimuksen kohteena ovat iäkkäät itse ja heitä koskevat asiat, on katsottu vähentävän tutkimuksessa esiintyviä ikäyrjiviä käsityksiä, tuovan esille ikääntyneiden asiantuntemusta ja lisäävän heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan sekä parantavan haastattelutilanteissa vuorovaikutuksen laatua vertaisuuden kautta (Littlechild ym. 2015; Buffel 2018; Mey & Van Hoven 2019). Toisaalta kansatutkijuus voi vähentää tutkijoiden kontrollia tiedontuotantoon ja tutkimuksen laatuun sekä sen luotettavuuteen samalla vaikeuttaen tutkimuksen julkaisumahdollisuuksia (Littlechild ym. 2015; Mey & Van Hoven 2019). Arvioimme, että vertaishaastattelulla saisimme paremmin esille iäkkäiden omia kokemuksia asuinympäristössä tapahtuvasta toiminnasta kuin jos aineiston olisi kerännyt eri sukupuolven kuuluva tutkija.

Haastateltavia oli kaikkiaan 12 (7 Helsingistä ja 5 Kotkasta) ja vertaishaastattelijoita samoin 12 henkilöä. Haastateltavien ikäjakauma oli 69–87 vuotta (keskiarvo 77 vuotta) ja haastattelijoiden 64–79 vuotta (keskiarvo 73 vuotta). Yhden haastateltavan ikä ei ole tiedossa. Haastateltavista oli miehiä kaksi ja haastattelijoista kolme.

Jokaista haastateltavaa haastateltiin kaksi kertaa, ja haastattelut toteutettiin 28.9.–25.11. 2021 välisenä aikana. Toinen haastattelu pyrittiin tekemään noin 1–2 viikon kuluessa ensimmäisestä haastattelusta. Haastattelut tapahtuivat yleensä joko taloyhtiön kerhotoiloissa tai haastateltavan kotona. Haastattelun tukena vertaishaastattelijoilla oli kysymyslomakkeet pääteemoineen ja apukysymyksineen, joita he käyttivät keskustelua ohjaamaan.

Haastattelut käsittelivät arkea ja asuinympäristöä, yhdessäoloa muiden kanssa sekä Kotikulmilla-toimintaa ja muuta asukkaiden yhdessä tekemistä. Ensimmäisen haastattelun teemojen pääotsikot olivat arki ja asuinympäristö, yhdessäolo muiden kanssa, asukkaiden yhdessä tekeminen sekä Kotikulmilla-toiminta. Toisen haastattelun tarkoituksena oli syventää

ensimmäistä haastattelua ja keskustella etenkin asuinympäristöstä. Sen teemaotsikkoina olivat kokemukset asuinympäristössä ja osallistuminen Kotikulmilla-toimintaan. Jokaisen teemaotsikon alla oli niitä tarkentavia kysymyksiä. Kotikulmilla-toiminnasta kysyttiin vain henkilöiltä, jotka olivat osallistuneet tai aikoivat osallistua hankkeen toimintaan.

Haastatteluja kertyi kaikkiaan 24 kappaletta. Ne tallennettiin digitaalisesti ja litteroitiin tekstimuotoon. Yksittäiset haastattelut kestivät lyhyimmillään 10 minuuttia ja pisimmillään puolitoista tuntia. Kokonaisuudessaan aineistossa on litteroituja haastatteluja yhteensä 515 sivua.

Analyyisin kuvaus

Analyyisin metodologia kuvaamme hermeneuttiseksi, teemoitteluun keskittyväksi laadulliseksi sisällönanalyyksiksi (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018). Lähtökohtana olleet sosiospatiaalinen ja ympäristögerontologinen näkökulma toivat analyyysiin teoriaohjaavuutta.

Analyyysissä keskityttiin tutkimuskysymysten ohjaamana asukkaiden yhteiseen toimintaan ja sen kannalta keskeiseen lähiympäristöön (asuinrakennus, kerhotilat, muut yhteistilat ja piha-alue) sekä tarkasteltiin sitä, miten fyysinen ja sosiaalinen ympäristö sekä niihin liittyvät toimijat tulivat kuvauksissa esille.

Haastattelujen tekstiaineisto koodattiin alustavasti haastattelujen kysymysrunkoa hyödyntäen Atlas.ti 22-analyysohjelmalla sosiospatiaalisuuden käsitteen ohjaamana fyysisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Koodeja olivat esimerkiksi toiminnan järjestäjät, yhteinen tekeminen, piha-alue, asuinrakennus, turvallisuus ja asukastoiminta. Koodatut sitaattialueet olivat suhteellisen pitkiä, jotta konteksti olisi sitaateissa näkyvissä. Kukin sitaattialue tuli näin ollen koodattua useammalla koodilla. Tällöin tuli myös näkyväksi, mitkä teemat liittyvät toisiinsa.

Koodatussa aineistossa esiintyvät asukkaiden yhteistä tekemistä koskevat sitaatit lähi-

luettiin useaan kertaan tarkastellen niiden sisältöjen keskinäisiä suhteita, mikä toi esille asukkaiden toimintaa asuinympäristössään määrittäviä tekijöitä sosiospatiaalisessa viitekehyksessä. Tässä prosessissa aineistosta muodostettiin lopulliset ikääntyneiden asukkaiden yhteiseen toimintaan ja siinä tapahtuvaan vuorovaikutukseen yhdistyviä tekijöitä kuvaavat teemat, jotka liittyivät ympäristöön.

Tulkitsimme analyysin tuloksena saatuja yhteiseen toimintaan vaikuttavia sosiospatiaalisia tekijöitä kahden eri kehysteorian, Barkerin (1968) käyttäytymiskehysten sekä Goffmanin (1986) kehysteorian, ohjaamina. Tiloja ja niissä tapahtuvaa toimintaa voidaan tarkastella yhdessä ajallisesti ja paikallisesti rajautuvien käyttäytymiskehysten kautta. Käyttäytymiskehysten muodostaa fyysiseen tilaan liittyvä toistuva käyttäytymisen kulku, jota ylläpidetään jonkin yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. (Barker 1968.) Barkerin ekologiseen psykologiaan luoma käyttäytymisen ympäristösidonnaisuutta kuvaava käyttäytymiskehysten käsite on lähellä sosiaalipsykologi Goffmanin kehysteorian ajatusta vuorovaikutuksen kontekstuaalisuudesta. Kehysteoriassa vuorovaikutusta tarkastellaan jollain tapaa organisoituna tilanteena, jota siihen osallistuvat pyrkivät ymmärtämään, ja sopeuttavat käyttäytymistensä sen mukaisesti (Goffman 1986; Persson 2019). Paikannamme aineistossa esiintyneitä iäkkäiden asukkaiden yhteiseen toimintaan liittyneitä tekijöitä asuinympäristöön, toimintaan, tiloihin ja toimijoihin kytkeytyvien kehysten avulla.

Tulokset

Luokittelimme aineistosta seuraavat asukkaiden yhteiseen tekemiseen liittyvät teemat, joissa taloyhtiön fyysinen sekä sosiaalinen ympäristö ja toiminta olivat yhteydessä toisiinsa: toimintamuodot ja resurssit, valtasuhteet, ajallisuus, sosiaalinen ilmapääri ja tilan ominaisuudet. Teemojen kuvauksissa tuomme näkyviin sen, kuinka yhteisen toiminnan fyysinen ja so-

siaalinen ympäristö ominaisuuksineen, mennyt ja nykyinen toiminta sekä asukkaiden yksilötekijät olivat vuorovaikutuksessa jatkuvasti läsnä.

Toimintamuodot ja resurssit

Toimintamuodot ja niihin liittyvät resurssit vaikuttivat siihen, millaista toimintaa taloyhtiössä esiintyi ja millaisia rooleja asukkaille oli tarjolla. Aineistossa esiintynyt yhteinen toiminta jäsenyi järjestettyyn ja omaehtoiseen toimintaan sekä niihin liittyviin resursseihin, jotka liittyivät asukkaiden arjessa. Järjestettyyn toimintaan sisältyi virallisempi asukastoiminta ja epämuodollisempi kerhotoiminta.

Asukastoiminta. Asukastoiminnan kuvauksissa tuotiin esille ihmisiä erilaisissa rooleissa, toiminnan vaihtelevia muotoja sekä toimintaan liittyviä fyysisiä ja sosiaalisia puitteita. Eri tekijät olivat monin tavoin toisiinsa kytköksissä, ja niihin liittyi sekä toimintaa edistäviä että ehkäiseviä piirteitä. Kuvauksissa mainittiin usein asukkaiden yhteiset talkoot, myyjäiset ja juhlat, lenkkisaunat sekä yhteisistä tiloista ja pihasta huolehtiminen.

Usein asukastoiminnan keskiössä oli asukaskokouksessa valittu talo- tai asukastoimikunta sekä sen puheenjohtajat ja luottamushenkilöt.

No talotoimikunta, joo. Et siinä on puheenjohtaja, sihteeri ja sit on kolme, neljä jäsentä. Et ne sitten kerran kuukaudessa suurin piirtein ne kokoontuu ja järjestää sitte, riippuen talotoimikunnast, et miten aktiivinen on, että voivat järjestää sitte jotaki toimintaa asukkaille tai sitte lapsille tai, mut se on sitte taas ihan, että mitenkä aktiivinen se on. [...] No nyt ei oo varsinaista talotoimikuntaa, et nyt on vaa luottamushenkilö. (H1)

Asukastoiminnan kautta asukkaat saivat rooleja osallistua ja vaikuttaa toimintaan sekä tilojen käyttöön. Asukastoiminnassa oli myös

mahdollista toimia epävirallisemmin yhteiseksi hyväksi, kuten auttaa erilaisissa järjestelyissä ja paikkojen kunnossapidossa.

Kerhotoiminta. Asukastoimikunnan lisäksi kerhotoimintaa järjestivät taloyhtiön ulkopuoliset tahot. Haastateltavat hahmottivat kerhotoimintaa muun muassa mukavana tekemisenä, arkea jäsentävinä aikatauluina, yhteisöllisyyttä ylläpitävänä osallistumisena sekä innokkaina vetäjinä. Järjestäjien ja toiminnan sisällön tuottajien taustatahot eivät aina olleet asukkaille täysin selviä.

Kerhotoiminnan sisällöt olivat moninaisia, ja niiden kuvauksissa korostui se, että kyseessä on vapaamuotoinen toiminta, jonka sisältöihin asukkaat pystyivät vaikuttamaan. Etenkin liikunnallinen toiminta, kuten erilaiset jumpat, tanssi ja pelit, tuotiin esille. Muita sisältöjä olivat esimerkiksi bingo, tietokilpailut, käsityöt ja musiikki.

[...] joka toinen viikko kokoonnutaan ja jokainen voi esittää omia ideoitaan ja mielipiteitään siitä, että miten tätä kehitetään, että ei se oo ihan vaan että joku sanoo, että näin tehään vaan kyllä jokaisen mielipiteet otetaan vastaan ja ideat otetaan vastaan, että kyllä se on ihan minusta se on ihan toimiva systeemi ollu. (H12)

Omaehtoinen toiminta. Toiminnan kuvauksista ei aina käynyt ilmi, oliko toiminta osa järjestettyä asukas- tai kerhotoimintaa vai epävirallisemmin syntynyttä yhteistä tekemistä. Omaehtoiselta toiminnalta vaikuttivat muun muassa yhteiset ulkoilut, ulkopelien pelaaminen sekä pihalla kokoontumiset – kuten grillaus, kahvittelu ja keinussa istuskelu. Joskus taloyhtiön virallinen tapa hoitaa asioita ei toiminut, mikä avasi tilaa asukkaiden omalle toimijuudelle.

Sillehän on ulkoistettu tää puutarha- ja viheralueiden hoito. Ne hoitaa tällä hetkellä sen oi-

kein hyvin. Se on kaavamainen, puuttuu tiettyihin asioihin ja tiettyihin, niin sitte jos tulee joku puu kaatuu tai laho, niin sitten he tulee korjaamaan jos tulee. Yksikin kun kaatu, niin kyllä me se jouduttiin korjaamaan ite. Ihan mielellään tehtiin kun saatiin sitte grillipuu- ta, tämmöstä. (H5)

Selkeästi omaehtoista asukkaiden yhteistä tekemistä olivat vuorovaikutus yhteisissä tiloissa kohdattaessa sekä naapurien keskinäinen auttaminen. Usein vuorovaikutus oli sananvaihtoa tavatessa, tervehtimisiä, spontaania juttelua, ovien avaamista toisille tai yhdessäoloa pihan kohtaamispaikoilla. Kanssakäyminen ei ollut yleensä kovin läheistä. Yksi haastateltava kertoi, että kerrostalomiljöössä odotetaan, ettei toisten asioihin puututa. Lähinnä vain ystävyksyneet naapurit kyläilivät keskenään tai olivat puhelimitse yhteyksissä.

Resurssit. Yhteinen toiminta edellytti tapahtuakseen sekä taloudellisia että tilallisia resursseja mutta myös toiminnasta vastaavia henkilöitä ja osallistujia. Taloudellisia resursseja saatiin yleensä kaupungilta, taloyhtiöltä tai ulkopuolisilta järjestäjiltä. Rahoituksen saaminen toiminnalle tuotiin yleensä esille haasteena. Taloyhtiöltä tai talon omistajalta, usein kaupungilta, saatiin tukea, kuten kokouspalkkioita, määrärahaa asukastoiminnalle tai kaupungin pienavustusta. Rahoituksella hankittiin sääntöjen puitteissa tarvikkeita ja tarjottavaa yhteisiin tilaisuuksiin. Myös ulkopuolisten tahojen kautta saatiin toimintaan aineellista tukea, mutta siihen saattoi liittyä myös toiminnan sisältöön vaikuttavia tekijöitä.

Seurakunnasta on näihin asti tullut joku pappi ja joku kanttori niin joulujuhlaan kutsuttuna. Ne on tuonu kahvit ja pikkuleivät, tai pulat tullessaan ja sitä on suostuttu. Mutta siinäkin nyt ollaan vähän eri mieltä, että miksi se pitää, jos järjestetään asukkaille joulujuhla, että se pitäis olla uskonnollinen. (H5)

Tilallisista resursseista tärkeimmät olivat kerhotilat ja piha. Asuinrakennuksessa keskeisiä kerhotilojen lisäksi olivat pesutupa, sauna ja porraskäytävät.

Että ne [yhteiset tilaisuudet] ei oikein hyvää suosiota minun mielestä kuitenkaan saanut. Ja sekin on yks varmaan se että täältä puuttuu ne kerhotilat, niin se on yks sellanen syy siihen. (H9)

Piha laajensi yhteisen toiminnan mahdollisuuksia, ja siellä sekä toimittiin että oleskeltiin etenkin kesällä. Asukkaat siivosivat yhdessä pihaa ja hoitivat istutuksia. Näkymä asunnosta pihalle mahdollisti tapahtumien seuraamisen.

No tää pihaympäristö. Luonnonläheinen pihaympäristö ja sit on puutarhakasveja ja hedelmäpuita. Me ollaan istutettu omin päinkin niitä ja niin pois päin. (H5)

Siihen, miten tiloja käytettiin, vaikutti niiden varustelu. Varustelu määritteli keskeisesti sitä, kuinka ikääntyneet asukkaat oleskelivät tiloissa. Lähellä sijaitseva wc edisti osallistumista. Kerhuhuoneiden kalusteet, kodinkoneet ja astiat mainittiin toimintaan vaikuttavina tekijöinä. Grillikatos, kalusteet sekä pihanhoito- ja pelivälineet laajensivat toiminnan mahdollisuuksia ulkona.

Haastattelija: *Teillä on piha se paikka missä te tutustutte.*

Haastateltava: *Piha, ja sitten on kesäisin toi kiihku tuolla. Meillä on tossa toi pieni terassi. Siinä istutaan ja jutellaan. Meillä on tosi mukavaa. (H10)*

Asukastoiminnan erilaisiin vastuutehtäviin ei ollut helppo saada ihmisiä, ja osallistujien saaminen mukaan toimintaan oli usein työlästä. Toiminnan asukasvetäjät sekä heidän innokkuutensa ja jaksamisensa oli tärkeää toiminnan toteutumiseksi. Haasteena oli, että tehtävät kasaantuivat aktiivisille asukkaille. Lisäksi

vastuuhenkilöt väsyivät, sillä tehtävä oli vaativa. Jaksamisestaan vastuuhenkilöt huolehtivat esimerkiksi rajoittamalla yhteydenottomahdollisuuksia.

Joo ja sit ku mä oon ruvennu tekemään sen, että mä en vastaa puhelimeen enkä avaa ovea viikonloppusin enää ollenkaan. (H4)

Siihen, kuinka yhteiseen toimintaan ja tilojen käyttöön osallistuttiin, vaikuttivat yksilölliset tekijät. Asukkaissa oli toisten seurassa tai yksin viihtyviä sekä taidoiltaan, toimintakyvyltään ja elämäntilanteiltaan erilaisia henkilöitä. Yhteinen toiminta sai vetäytyvämpiäkin ihmisiä ulos kodeistaan juttelemaan muiden kanssa. Aina toisten seuraa ei juuri kaivattu naapureista, vaan läheiset ystävyys-suhteet suuntautuivat muualle.

Ainakin mun oma kokemus on se, että mä oon ollut vähän perusluonteeltani vetäytyvä, ... mutta tän kerhon myötä oon tutustunut oikeesti näihin ihmisiin, että se on ihan kiva tunne kyllä. Ihan mukavalta tuntuu. (H6)

Valtasuhteet

Erilaiset toimintaa ja yhteistilojen käyttöä ohjaavat viralliset ja epäviralliset säännöt ja niiden tulkinnat mainittiin usein. Näitä olivat esimerkiksi yhteistilojen varaus- ja käyttöajat. Yhteistilojen ja pihan hallinnointiin, hoitoon ja kunnostukseen liittyvät asiat tulivat esille etenkin taloyhtiöstä puhuttaessa. Toiminnan kannalta säännöt sekä estivät että mahdollistivat asioita. Välillä oli epäselvää, mitä sääntöjen puitteissa voi tai ei voi tehdä: Mihin toiminnalle annettua rahoitusta saa käyttää? Miten yhteisiä tiloja saa hyödyntää? Kenellä on oikeus käyttää tiloja? Miten yhteistilojen avaimien kanssa toimitaan? Myös eri toimijoiden roolit saattoivat olla epäselviä.

No ku meillä oli kirpputori. Mut ku ei saa harastaa liiketoimintaa näissä tiloissa. Kaupunki,

kiinteistö kiels sen, siitä kirpputorista, että ei, se on kielletty. (H1)

Joskus tilan saattoivat ottaa käyttöön henkilöt tai ryhmät, joiden käyttöön tila ei ollut alun perin tarkoitettu. Tämä saattoi aiheuttaa jännitteitä tai jopa estää toisilta tilan käyttämisen.

Haastattelija: [...] muuta ko tää kerhotila mikä teil on.

Haastateltava: Joo. Ja nyt mie oli sinne menos ku mie luulin että siel oli mutta siellä oli nää remonttimiehet, ne on ottanu sen käyttöösä. (H11)

Yhteistilojen tai välineiden säilytystilojen avainten haltijalla oli valtaa päättää niiden käytöstä, ja avaimen hallintaan saattoi liittyä sosiaalisia jännitteitä, mikä vaikutti asukkaiden kokemuksiin toimintamahdollisuuksistaan. Joskus myös ulkopuolinen taho, joka käytti tiloja, saattoi omilla lukitsemiskäytännöillään aiheuttaa esteitä asukkaiden kulkemiselle.

[...] oli sitte viimeinen riita kun oli tää lukitus, niin he nappasi myöskin laittovat ulko-ovet lukkoon kello yksitoista nolla nolla. Ja meiltä ihmiset, huonokuntoiset eivät päässy edes saunaan kun ne ei jaksanu nousta sieltä päädystä niitä jyrkkiä portaita. (H5)

Siitä, millä perusteilla eri toimijat käyttivät valtaa ja oliko vallan käyttö oikeudenmukaista, ei aina vallinnut yhteisymmärrystä. Resurssien käytön rajaaminen ja tiukennukset saattoivat tuntua epäoikeudenmukaisilta. Asukkaat olivat voineet suunnitella toimintaa yhteistuumiin, mutta tilojen käyttöön ja varusteluun liittyvä vallankäyttö oli vaikeuttanut sitä tai estänyt sen kokonaan. Esimerkiksi asukastoiminnan edustaja oli saattanut ottaa asukaskerhon vetäjältä avaimen pois, jolloin tapaamiset olivat loppuneet tai kerhotilan sisustusta oli muutettu.

Ni sit ku meiltä lähti ne vanhustentuolit tuolta ja, meil oli semmoset vanhat nojatuolit tiet-

sä, semmoset mis oli hyvä istuu [...] Se oli pistäny kaikki jätelavalle [...] Ni tuli niin paha olo ku nää sano, et missä meidän tuolit on. (H4)

Monikulttuurisissa taloyhtiöissä kielitaidottomuus heikensi asukkaiden mahdollisuuksia toimia tilanteissa, joissa olisi pitänyt neuvotella tilojen käytöstä ja perustella niiden tarvetta.

Asukkaat olivat kielitaidottomia suurin osa. Eivätkä osanneet pitää puolta, niin vanhuk-silta vietiin heidän yhteinen kokoontumistila. Sitä ennen tää oli ollu heidän oma tämmönen olohuonemainen tila. (H5)

Ajallisuus

Tilojen käyttö yhteisessä toiminnassa jaksotui ajallisesti, mikä rakenteisti asukkaiden arkea ja sosiaalista kanssakäymistä. Vuodenkierto näkyi erityisesti asukastoiminnassa, jossa toistuivat tietyt tapahtumat. Ulkona tapahtuvaan toimintaan vaikutti vuoden- ja vuorokaudenai-ka. Varsinkin kesäaika edisti yhteistä toimintaa.

Meillä on sitten, alkuvuodesta alkaen, no jonkunlainen laskiaisrieha, vapun vastaanottajaiset, sitte kesäjuhla, se on oikeestaan aika suuri, joskus heinäkuussa. Ja sitten erikseen vielä yks tai kaks, yhet tai kahet talkoot. Keväällä istutustalkoot jollon pannaan kausikukat ja muut. Syksyllä lehtien haravointitalkoot, niihin voidaan ostaa hieman talkooevästä. Sitten on joulujuhla ja uuden vuoden vastaanottajaiset. (H5)

Rakennuksen yhteistilojen käyttö organisoitui viikonpäivien ja kelloaikojen mukaan, joko varauksina tai sovittuina ajankohtina toistuvina tapahtumina, kuten kerhoina. Ajankohta vaikutti siihen, ketkä tapahtumaan osallistuivat. Kun tapahtuma oli päivällä, osallistujat olivat eläkeläisiä. Koronapandemiasta johtunut kokoontumiskielto rikkoi toiminnan totutun rytmien.

Korona-aikana kaikki on ollu niin murheisaan ja itkeny että ku ei pääse tänne [kerhotilaan]. Että ku on tottunu olemaan tämmönessä yhteisössä. Sitte ku joutuu yksin olemaan kotona, ni se on. Meilläki aika kovia pubumaan nämä mummot täällä, ni se on ollu ikävä aika tuo korona-aika. (H1)

Ajallisuus näkyi myös siinä, kenen kanssa oli tekemisissä, tai asukasryhmien kokoonpanossa. Pitkään asuneiden kesken suhteet olivat tiiviimpiä kuin uudempien tulokkaiden kanssa. Toiminta, jossa oli kauan samassa talossa asuneita henkilöitä, saattoi herättää epäilyksiä ryhmän avoimuudesta uusille jäsenille.

Nii, ja onko se sit, et ne kuvittelee että tää on niin sisäpiirin juttu, ku me ollaan täällä vuosiäällä suurin piirtein samalla porukalla oltu. Että se kynnyks on niin korkee sitte tulla. (H1)

Sosiaalinen ilmapiiri

Yhteiseen toimintaan osallistumiseen vaikuttivat ilmapiirin kannustavuus, huolehtivaisuus ja avoimuus kanssakäymisen virallisten ja epävirallisten sääntöjen sekä toimintatapojen kautta. Ristiriidat henkilösuhteissa saattoivat vaikeuttaa asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa asuinympäristöönsä ja toimintamahdollisuuksiinsa. Tarvittiin sovittelutaitoja, rohkeutta ja osaamista, jotta asioita saatiin etenemään. Asukkaiden osallistumista edisti se, että joku tuttu asukas pyysi mukaan tai että huomattiin, jos joku jäi pois.

Niin tuota aina, ku mä näin ihmisiä, ni mä sanoin päivää, ja multa kesti kauan, kunnes yks ihminen veti mut mukaan tänne, yks [nimi], joka on nyt jo edesmenny. Niin tota että en minä osannu tulla, vaikka oli lappuja seinillä. Ja kaikki oli vieraita [...] (H2)

Asukkaiden ikärakenne ja talojen asukasrakenne tulivat esille vuorovaikutukseen vaikuttavi-

na tekijöinä. Iäkkäät viihtyivät keskenään, ja arveltiin, että nuoremmat asukkaat eivät niin piittaa vanhempien seurasta. Osa asukkaista oli jo taloon muuttaessaan ollut niin huonokuntoisia, ettei toimintaan osallistuminen ollut mahdollista.

Eikä ne nyt varmaan viihtysikään, nuoremmat, meidän kanssa siinä, kun meillä on kumminkin vähän huonokuntosemiakin vanhuk-sia siinä. (H6)

Vuokra-asunnoissa asukkaat saattoivat vaihtua niin nopeasti, ettei heistä tullut edes tietoiseksi. Vuokralla asumisen myös arveltiin vähentävän halukkuutta osallistua yhteiseen toimintaan. Jotkut taloista olivat monikulttuurisia, ja haasteita yhteiselle tekemiselle aiheutui kulttuuristen tapojen eroista ja kielitaidottomuudesta. Eritaustaiset asukkaat saattoivat pitäytyä omissa ryhmissään, jolloin oli helpompi noudattaa tuttuja tapoja.

Toiminnan tapahtuminen oman asunnon ulkopuolella yhteisissä tiloissa toi väljyyttä sosiaalisiin suhteisiin, mikä koettiin yhdessäoloa helpottavana asiana.

Haastattelija: Onks se johtanut siihen, että jopa kyläilette toistenne luona?

Haastateltava: Ei. Musta se on just hyvä, että tavataan tuolla [kerhotoiminnassa].

Haastattelija: Neutraali maaperä.

Haastateltava: Joo, musta se on just hyvä niin. Ei oo semmonen että on aina jonkun, niinkun ystävienkin kanssa, että nyt mun vuoro on kutsua. Se jää pois kokonaan, semmonen, et vaan on, nauttii toisten seurasta. (H6)

Tilan ominaisuudet

Tilat kietoutuivat yhteiseen toimintaan myös niiden laatuominaisuuksien kautta. Näitä olivat tilan koko ja muoto, esteettömyys, vaihtelevuus sekä koetut ominaisuudet, kuten turvallisuus ja viihtyisyys sekä tilan muunneltavuus.

Tilan koko ja muoto vaikuttivat siihen, milaista toimintaa ja kuinka suurelle ryhmälle sitä oli mahdollista järjestää.

Meil ol sillon kerhohuone oli paljo paljo pienempi, [...] ni sillon, ni sit me saatiin nämä isommat tilat ja sitte me on pystytty järjestämään näitä erilaisia juttuja ku siellä oli niin pienet tilat, ettei siellä pystyny mitään järjestämään jumppaa eikä [...] (H1)

Tilat muuttuivat yhteisen toiminnan paikaksi vasta silloin, kun esteettömyysasiat oli pystytty ratkaisemaan. Pihan ja kulkuväylien esteettömyys, kuten auraus ja hiekoitus, nähtiin asiaksi, josta tuli huolehtia. Liikuntarajoitteisille ja apuvälineitä käyttäville asukkailla tilojen esteettömyys oli osallistumisen kynnyksysymys. Liikkumista saattoivat haitata portaat, rappurallit, painavat tai turhaan lukitut ovet, rollaattorille liian pienet hissit ja liukkaat lattiat. Esteellisyyttä aiheutti myös wc:n puuttuminen kerhotiloista. Automaattisesti avautuvat ovet helpottivat apuvälineiden kanssa liikkumista.

Ympäristön kokeminen viihtyisäksi ja turvalliseksi rohkaisi tilan käyttöön ja motivoi toimintaan. Sisätiloissa viihtyisyyteen vaikuttivat valoisuus ja ilmanvaihto. Pihalla luonto loi viihtyisyyttä – kukkaistutukset tuottivat kauneuden kokemuksia, ja hyvä sää houkutti ulos. Viihtyisyyttä taas heikensivät pihan roskaisuus sekä muiden pihan käyttäjien häiritsevä käytös.

Haastattelija: *Joo. Onks tarpeeks penkkejä, istumapaikkoja pihalla ja sitte tuolla [...]*

Haastateltava: *No pihalla meillä on kyllä ihan tarpeeks mut siin on taas se ongelmapaikka kun nämä juopot on vallottanu suurimman osan niistä. Et sinne ei mieli tee mennä istumaan vaikka niit ei oliskaan siellä paikalla. (H1)*

Joskus remontit vaikuttivat väliaikaisesti viihtyisyyteen ja turvallisuuteen. Myös liian täyteen rakennetut pihat ja pihalla ajavat autot heiken-

sivät turvallisuutta. Häiritsevästi käyttäytyvät henkilöt saattoivat tuottaa iäkkäille asukkaille turvattomuuden tunteita jopa niin paljon, että se esti yhteisten tilojen käyttöä. Turvallisuutta parantaakseen asukkaat olivat harjoittaneet muun muassa yöpartiointia.

Korona toi omat haasteensa yhteiseen toimintaan, kun ihmiset eivät rajoitusten vuoksi kokoontuneet sisätiloissa. Koronapandemian myötä pihan rooli korostui, kun asukkaat järjestivät toimintaa ulos, missä se oli turvallisempaa.

Nii, ja sillon ku oli korona-aika, ja tämä oli kiinni meillä tämä [kerhotila], ni mehän käytiin porukassa aina. Joka päivä käytiin semmonen pikkunen lenkki tekemässä. (H1)

Mahdollisuus käyttää tilaa muuhunkin kuin siihen, mihin se oli alun perin tarkoitettu, lisäsi kokoontumisen ja tekemisen mahdollisuuksia. Tällöin tila muokkautui hetkellisesti sosiaalisen toiminnan kautta uudeksi. Toisinaan tila oli varta vasten remontoitu asukkaille alkupe- räisestä poikkeavaan käyttöön.

Sillon meillä oli sellanen tavallaan vähän jublantuntuinen tuolla pyörävarastossa, koska meillä ei oo semmosia mitään kerhotiloja täällä, niin se piti olla pyörävarastossa semmonen. (H9)

Tilaan liittyvää sosiaalista muunneltavuutta kuvasi tilanne, jossa taloyhtiön ulkopuolinen taho hyväksyttiin käyttämään tilaa.

Ja sitten [järjestön nimi] ovat pyytäneet, heillä on tilapuute, he on joutuneet pois vuokramastaan tilasta ja kysyivät meiltä, pääsiskö he käyttämään meidän tilaa. Ja mä olin itse siihen myönteinen, että joo kaikin mokomin ja varsinkin jos meidän asukkaat pääsee siihen mukaan. (H5)

Teemojen tarkastelu ja pohdinta

Haastatteluaiineistosta esiintyneitä asukkaiden yhteiseen toimintaan liittyviä teemoja ilmeni eri tiloissa tapahtuvissa toiminnoissa samanaikaisesti toisiinsa vaikuttaen, ja asukkaat muodostivat niistä tilannekohtaisen tulkinnan, jonka puitteissa vuorovaikutuksellinen toiminta tapahtui.

Yhteisissä tiloissa järjestetty ja asukkaiden omaehtoisempi toiminta limittyivät usein toisiinsa, ja niiden rajat olivat häilyviä. Moniulotteisuutta lisäsi vielä se, että mennyt ja nykyinen toiminta eivät toiminnan kuvauksissa aina erottuneet toisistaan kovin tarkasti. Nykyisen toiminnan kuvauksiin toi merkityksiä myös kokemukset aikaisemmasta toiminnasta. Lisäksi tulevakin toiminta oli usein läsnä odotuksina ja toiveina.

Toiminnan ja sen ajallisuuden, tilan ominaisuuksien ja asukkaan toimintakyvyn yhteen kietoutuneisuus tulee hyvin esille seuraavassa sitaatissa:

Mie menen aina torstaisin, kun ne pelaa mölkyä. Ni mie menen sinne, ja mie sanon, et nyt tulee yleisö paikalle, fanit. Menen aina sinne istumaan. Me ollaan saatu sinne yks penkkiinkin, ni sit siin on aina kiva istua ja kattoo, kun ne pelaa. Ku mie yritin pelaamista, mut se vähän käy pumpun päälle. Ni mie en viiti häiritä sit pumpppuu. Et mie mielummin olen aina siel yleisönä sitte. (H8)

Sekä fyysinen että sosiaalinen ympäristö joko edistivät tai rajoittivat iäkkäiden asukkaiden yhteistä toimintaa. He sovittivat toimintansa yhdessä ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin tai pyrkivät muuttamaan ympäristön ominaisuuksia toimintaansa sopivimmiksi. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että ikäännyessä yhteensopivuutta ympäristön kanssa ylläpidetään sekä sopeuttamalla elämäntapoja ympäristöön että vaikuttamalla ympäristön olosuhteisiin (Rowles & Bernhard 2013). Myös Wahl ja Lang (2004) toteavat, että iäkkäät

ihmiset säätelevät sekä fyysisen että sosiaalisen ympäristön laatua, rakennetta ja toimintaa edistääkseen niihin liittyviä resurssiaan. Tutkimuksemme mukaan myös iäkkäistä muodostuva asuinyhteisö toimii vastaavasti tasapainoillen voimavarojensa ja ympäristön olosuhteiden kanssa.

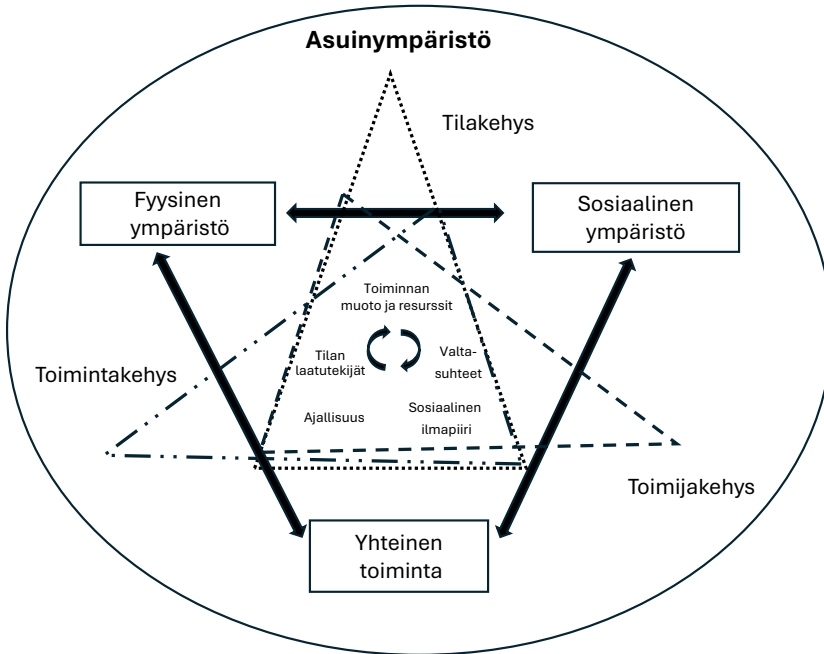
Tarkastelemme seuraavaksi yhteiseen toimintaan liittyneitä teemoja toimintaan, tiloihin ja toimijoihin kytkeytyvien kehysten kautta (kuvio 1). Tarkastelun kehysnäkökulma muotoutui aineiston analyysin myötä keinoksi koota yhteen eri teemoissa esiintyviä tekijöitä niin, että niiden sosiospatiaalinen luonne paikantuisi asuinympäristössä tutkimuksen tavoitteen mukaisesti.

Toimintakehykset

Yhteinen toiminta kehystyi asukas- ja kerhotoiminnaksi ja spontaanimmaksi omaehtoiseksi toiminnaksi. Asukas- ja kerhotoiminta oli rutinoitunutta, tiettyihin tiloihin ja toistuviin kellonaikoihin, viikonpäiviin ja vuodenaikoihin liittyvää ja ilmensi taloyhtiön kehittyneitä tapoja käyttää yhteisiä tiloja. Ulkopuoliset toimijat tai koronapandemian aiheuttama kokoontumiskielto synnyttivät poikkeamia toiminnan säännönmukaisuuteen. Rutiini rikkoutui esimerkiksi silloin, kun remonttimiehet ottivat tilan omaan käyttöönsä ja tilan käyttö asukkaiden yhteiseen toimintaan saattoi estyä kokonaan.

Omaehtoinen yhteinen toiminta puolestaan oli spontaanimpaa ja tapahtui useimmiten kohdattaessa taloyhtiön yhteisissä tiloissa, kuten rappukäytävässä tai pihalla. Puolijulkiset asukkaiden käytössä olevat yhteiset tilat ovat keskeisiä asuinyhteisöjen vuorovaikutukselle (Williams 2005). Sen, että vuorovaikutus muiden asukkaiden kanssa tapahtui näissä puolijulkisissa tiloissa, katsottiin kuuluvan kerrostaloesimiseen, ja se antoi väljyyttä säädellä sosiaalisten suhteiden tiivyyttä ja yksityisyyttä.

Yhteinen toiminta edellytti taloudellisia resursseja, kuten rahaa ja tarvikkeita. Etenkin

Kuvio 1. Iäkkäiden yhteiseen toimintaan liittyvät ympäristölliset tekijät ja niiden sosiospatiaalinen paikantuminen asuinympäristössä.

asukastoiminnan taloudellisiin resursseihin liittyi sääntelyä siitä, millaisiin tarkoituksiin toimintaan tarkoitettuja varoja sai käyttää tai miten niitä sai hankkia.

Tilakehykset

Tilat, jotka kehystivät yhteistä toimintaa ja niihin liittyvää vuorovaikutusta, paikantuivat aineistossa taloyhtiön kerho- ja muiksi yhteisiksi tiloiksi sekä piha-alueeksi. Nämä fyysiset tilat virittivät yhteistä tekemistä ja saivat merkityksiä niihin liittyvien sosiaalisten odotusten, sääntöjen ja käytäntöjen sekä tilaa käyttävien ihmisten kautta. Osallistumalla yhteiseen toimintaan taloyhtiön asukkaat lisäsivät näihin tiloihin sosiaalisen ulottuvuuden ja muovasivat siten Lefebvren (1991) kuvaamalla tavalla asumisellaan ympäristöään joko ilmentäen totuttuja tilankäytön muotoja tai luoden siihen uusia tapoja, jos toiminnalle ei ollut ennestään sopivaa tilaa tai jos aiemmin toiminnassa käytetyn tilan käyttöehdot muuttuivat. Tätä edus-

tivat esimerkiksi pyörävaraston muuttaminen juhlatilaksi tai kokoontuminen sisätilojen sijaan ulkona ja toiminnan muuttaminen tilaan sopivaksi koronan vuoksi.

Siihen, miten asukkaat yhdessä käyttivät tiloja, vaikuttivat tilan ominaisuudet joko käyttöä tukien tai sitä rajoittaen. Ympäristöjä, jotka tukevat ominaisuuksiltaan yksilön toimintaa ja tavoitteita, suositaan ja niissä oleskellaan mielellään (Stokols 1979; Kytä 2003). Yhteistä toimintaa tapahtui piha-alueilla, ja ne koettiin mukaviksi etenkin kesäaikaan, silloin kun siellä oli luontoa, kokoontumiseen sopivat kalusteet ja yhteistä toimintaa tukevia välineitä. Tällöin piha paikkana muuttui yhteisen toiminnan tilaksi.

Tarjoumateorian avulla ympäristöjä voidaan tarkastella sen valossa, kuinka niiden tulkitaan antavan mahdollisuuksia mielekkääksi koettuun toimintaan (Gibson 1979). Tarjoumien havainnointi on yksilöllistä, mutta ihmiset tulkitsevat monia niistä yhteneväisesti (Heft 2010). Esimerkiksi penkit, keinut, grilli-

katos ja ulkopelivälineet mainittiin toimintaa ja yhdessäoloa virittävinä asioina. Niitä voidaan pitää yhteistä toimintaa ympäristössä edistävinä merkityksellisinä tarjoumina, joiden yksilöllinen tulkinta toiminnan mahdollistajana oli sosiaalisesti jaettu.

Aineistossa oli useita esimerkkejä siitä, miten toiminta ja tilassa käyttäytyminen vaikuttivat tilasta muodostuvaan kokemukseen. Etenkin piha tarjosi asukkaille mahdollisuuksia vaikuttaa fyysiseen ympäristöön ja parantaa sen viihtyisyyttä, mikä Elon (2006) mukaan edistää hyvinvointia. Ympäristön viihtyisyys ja esteettisyys tukevat myös iäkkäiden asukkaiden turvallisuuden tunnetta, kun taas rauhatomuus, merkit ilkeällä ja epäsiisteys heikentävät sitä (Rappe & Rajaniemi 2021).

Asukkaat tekivät yhdessä istuksia ja hoitivat niitä sekä pitivät huolta pihan siisteydestä. Toiminnalliset tilat tukevat yhteisöllisyyttä (Jolanki ym. 2017), ja viihtyisyyden parantaminen yhdessä edisti sekä asukkaiden yhteenkuuluvuutta että tilan käyttöä. Tilan käytöllä voidaan ilmaista myös identiteettiä (Rowles & Bernard 2013). Yhteisen toiminnan kautta asukkaille syntyi pihaan liittyviä kollektiivisia merkityksiä, jotka identifioivat heitä asuinyhteisönä.

Tilojen rajoittavat ominaisuudet vaikuttivat joko toiminnan laatuun tai asukkaiden osallistumiseen. Jos kerhotila oli pieni tai muodoltaan epäsoviva, se rajoitti etenkin liikunnallisia aktiviteetteja. Tilojen olosuhteet ja esteettömyys vaikuttivat iäkkäiden asukkaiden halukkuuteen osallistua toimintaan ja siihen, keille osallistuminen ylipäättään oli mahdollista. Esimerkiksi epäsovivan kalustuksen, wc:n puutteen tai tilan epäsiisteiden koettiin heikentävän halukkuutta osallistumiseen.

Toimijakehykset

Yhteiseen toimintaan ja tilojen käyttöön kytkeytyivät toimijoina taloyhtiö ja siihen liittyvä asukas- tai talotoimikunta, vastuuhenkilöt, toimintaan osallistuvat ja osallistumattomat asuk-

kaat sekä ulkopuoliset toimijat joko toiminnan järjestäjinä tai siihen häiritsevästi vaikuttavina tekijöinä. Toimijoiden tarkastelu toi esille myös sosiaalisen ympäristön valtasuhteet: kuka sai käyttää tiloja ja miten sääntöjä tulkittiin.

Taloyhtiön kautta asukastoimintaan saatiin sekä tiloja että rahallisia resursseja, joiden käyttö oli normitettua ja kanavoitui asukas- tai talotoimikunnan kautta yhteiseen toimintaan. Toimikunnan kautta saatiin myös virallisia vaikutusmahdollisuuksia taloyhtiön asioihin, kuten tilojen käyttöön liittyviin sääntöihin, ja epävirallisempia osallistumismahdollisuuksia yhteiseen toimintaan eri roolien kautta. Roolit antoivat asukkaille mahdollisuuksia tulkita ja määritellä niiden sisältöjä. Rooleihin liittyvää toimivaltaa ei aina ymmärretty selkeästi, mikä saattoi aiheuttaa ristiriitoja asuinyhteisössä. Vastuuhenkilöiden rooliin liittyi iäkkäiden asukkaiden kokemuksissa kuormittavuutta, jota voitiin säädellä ajoittaisella vetäytymisellä tavoittamattomiin. Vastuullisiin tehtäviin ei myöskään ollut helppo saada henkilöitä, mikä ilmensi tehtävän liiallista vaativuutta iäkkäille asukkaille.

Toimintaa järjestävillä vastuuhenkilöillä oli usein myös taloyhtiön asukastoiminnan kautta jokin virallinen rooli. Samoin kuin Varjakosken ja kumppaneiden (2022) tutkimuksessa asukasaktiivit, vastuuhenkilöt olivat asuinyhteisössä tärkeä voimavara, joka vahvisti yhteisön resursseja ja hyvinvointia. Tiloihin tai toiminnassa käytettävien tarvikkeiden säilytykseen liittyvän avaimen hallinnan kautta vastuuhenkilö saattoi joko edistää tai hankaloittaa toimintaa.

Yhteiseen toimintaan osallistuvat asukkaat ilmaisivat tekemisiään me-muodossa, mikä vahvistaa Jolangin ja kumppaneiden (2017) käsitystä siitä, että yhteinen toiminta ja siinä tapahtuva vuorovaikutus synnyttävät yhteisöllisyyttä. Kuurneen (2016) mukaan esinemaailma ja luonto sekä niitä muokkaava toiminta, kuten puutarhanhoito, liittävät asukkaita asuinalueen elämään ja rakentavat yhteisösidoksia luoden inklusion ja eksluusion rajoja. Vastaavasti omassa tutkimuksessamme yhteinen toimin-

ta kytki siihen osallistuvia yhteen ja loi tiloille käyttöön liittyvää identiteettiä rajaten sitä, ketkä kuuluivat haastateltavan näkökulmasta meihin ja ketkä olivat ulkopuolisia.

Toiminnassa mukana olevat henkilöt pyrkivät kannustamaan muita mukaan yleisten ilmoitusten lisäksi kutsumalla heitä henkilökohtaisesti. Toisista huolehtimista osoitettiin soittamalla perään, jos asukas ei tullut paikalle. Asukkaiden heikentynyt toimintakyky rajoitti sekä osallistumista toimintaan että vaikeutti vastuuhenkilöiden saamista toiminnan järjestämiseen. Toimintaan osallistuvat kantoivat huolta niin vastuuhenkilöiden jaksamisesta kuin niistä asukkaista, jotka eivät olleet mukana yhteisessä toiminnassa.

Yhteisen toiminnan kautta iäkkäät asukkaat pystyivät osallistumaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen, osoittamaan välittämistä toisista ihmisistä ja saamaan arvostusta muilta asukkailta. Mainitut asiat ovat Nussbaumin (2011) mukaan ihmisenä olemisen keskeisiä tekijöitä. Jos järjestettyyn toimintaan osallistui vain vähän asukkaita, siitä aiheutuva harmitus saattoi liittyä kokemukseen arvostuksen puutteesta.

Sukupuolien välisen vuorovaikutuksen on katsottu edistävän iäkkäiden hyvinvointia monin tavoin ja vahvistavan yhteisöllisyyttä (Murayama ym. 2019). Tutkimuksemme mukaan eri ikäisten yhteistä toimintaa rajoitti päivärytmien erilaisuus – eläkeikäiset kokoontuivat päivisin, jolloin työssäkäyvillä ei ollut mahdollisuutta osallistua. Iäkkäät myös viihtyivät keskenään ja arvelivat, ettei heidän seuransa kiinnosta nuorempia.

Yhteisen toiminnan syntyminen taloyhtiöissä rajoittivat lisäksi asukkaiden nopea vaihtuvuus sekä kulttuuri- ja kielierot. Pidempään samassa taloyhtiössä asuminen tiivistä vuorovaikutussuhteita ja yhtenäisti toimintatapoja, mutta lyhyen aikaa asuvia opittiin tuskin tuntemaan. Asukkaiden pysyvyyden on katsottu edistävän sosiaalisten suhteiden muodostumista ja luovan perustan turvallisuuden tunnetta vahvistavalle sosiaaliselle kontrollille (Hirvola 2016), mitä vuokra-asumiseen liittyvä asukka-

den vaihtuvuus voi haastaa. Pitkään jatkunut asuminen myös vahvistaa tilojen toistuvan käytön kautta paikkaan liittyviä kokemuksia, jotka tukevat iäkkäiden asukkaiden hallinnan- ja kyvykkyydentunnetta (Golant 1984; Rowles & Bernard 2013). Lyhytaikaisessa asumisessa tällaista paikkaan kiinnittymistä ei ehdi muodostua. Kulttuuri- ja kielierojen ja niihin liittyvän asukkaiden eriytymisen taloyhtiössä nähtiin heikentävän vähemmistönä olevien ryhmien mahdollisuuksia käyttää tiloja ja osallistumista yhteiseen toimintaan. Toisaalta näitä vaikeuksia pystyttiin lievittämään suvaitsevalla ja asiat puheeksi ottavalla ilmapiirillä.

Ulkopuoliset toimijat kytkettyivät yhteiseen toimintaan joko toiminnan järjestäjinä tai siihen muuten käyttäytymisellään vaikuttavina. Yhteistä toimintaa tukivat ja rikastuttivat ulkopuolisten järjestämät tapahtumat ja heidän vetämänsä kerhotoiminta, jos ne olivat asukkaiden tarpeiden mukaisia. Toisaalta ulkopuoliset toimijat saattoivat ottaa asukkaiden yhteisiksi kokemia tiloja käyttöönsä tai vaikuttaa niiden olosuhteisiin ilman, että siitä oli sovittu asukkaiden kanssa. Tämä rikkoi asukkaiden yhteisesti ymmärrettyjä käyttäytymismalleja ja loukasi asuinyhteisön autonomiaa. Ulkopuoliset saattoivat myös aiheuttaa turvattomuutta tunkeutumalla yhteisiin tiloihin ja tekemällä ilkiä, mikä heikensi halukkuutta käyttää tiloja mutta toisaalta synnytti yhteistä toimintaa turvallisuutta varmistavan yöpartioinnin muodossa.

Luotettavuuden tarkastelu

Tutkimuksen haastatteluaineiston keräsivät iäkkäät vertaishaastattelijat. Tämä varmisti sitä, että haastatteluissa käytettiin iäkkäiden omia puhetapoja ja käsitteitä, jolloin arkikokemus asuinympäristöstä tuli esille heidän omasta näkökulmastaan. Kerätty aineisto oli tutkimuksen kannalta relevanttia, sillä pystyimme sen pohjalta vastaamaan tutkimuskysymykseemme.

Se, että aineiston analysoivat eri henkilöt kuin sen kerääjät, vähensi ennako-oletusten

vaikutusta analyysiin ja tulkintaan. Toisaalta näin jäi saamatta haastatteluihin liittyvää kontekstuaalista tietoa, kuten havaintoja taloyhtiöstä, mikä olisi voinut varmistaa tulkintaa. Vertaishaastattelijat olivat valmennettuja tehtävänsä, ja heitä oli ohjeistettu dokumentoimaan myös haastattelutilanteessa esille tulevia ympäristöllisiä tekijöitä, mutta aineisto tältä osin jäi niukaksi. Haastattelujen jälkeen pide-tyissä palautetilaisuuksissa vertaishaastattelijat kertoivat tutkijoille kokemuksistaan ja haastatteluihin liittyneistä seikoista, joiden avulla kuva haastattelutilanteista tarkentui. Haastattelut ja niiden tallentaminen olivat sujuneet pääosin ongelmitta, ja kaksi peräkkäistä haastattelua saman henkilön kanssa oli auttanut syventämään luottamuksellista keskustelua, minkä myös Hoppania ja kumppanit (2023) totesivat omassa tutkimuksessaan.

Suunnittelimme analyysikehikon ja luokitelimme aineistoa eri vaiheissa yhdessä verraten käsityksiämme luokitteluperusteista ja luokien sisältöjen yhdenmukaisuudesta. Aineistoa koodatessa palasimme tarvittaessa alkuperäisiin haastattelutallenteisiin, mikäli litteraation perusteella asiayhteys ei ollut riittävän selkeä. Teemoitteluvaiheessa varmistimme sitaattien merkitystulkintoja litteraatioista.

Tutkimuksen aineisto kerättiin taloyhtiöissä, joissa kehitettiin yhteistä toimintaa asukkaiden ja alueen toimijoiden kanssa. Kehittämishanke oli voinut lisätä asukkaiden osallistumismahdollisuuksia ja kiinnostusta yhteiseen toimintaan sekä vaikuttaa siihen, millaisia asioita he ottivat haastatteluissa esille.

Johtopäätökset

Yhteisen toiminnan kautta iäkkäät asukkaat integroituvat asuinympäristöönsä. Taloyhtiöiden fyysinen ja sosiaalinen ympäristö kytkeytyvät toisiinsa iäkkäiden asukkaiden yhteisessä toiminnassa sitä ehdollistaen ja rajaten. Fyysiset tilat muodostuvat yhteisen toiminnan paikoiksi silloin, kun ihmiset ottavat tiloja yhdes-

sä käyttöön, tottuvat käyttämään niitä tietyllä tavoin, tulkitsevat niiden merkityksiä jaetusti ja luovat niihin sekä virallisia että epävirallisia pe-lisääntöjä. Taloyhtiöissä tarkoituksellisesti järjestetty asukas- ja kerhotoiminta ja epävirallisempi yhteinen toiminta limittyvät keskenään ja ruokkivat toinen toisiaan luoden yhteisesti käytettyihin tiloihin niihin liittyviä käyttäytymisen tapoja.

Iäkkäät asukkaat ovat sekä yhteisen toiminnan osallistujia että sen järjestäjiä. Samoin kuin ympäristön vaikutus yksilöiden toimintaan vahvistuu ikääntyessä myös iäkkäiden asukkaiden yhteiset paikoillaan vanhetessaan tulevat haavoittuvammiksi ympäristötekijöiden vaikutukselle. Koska yksilölliset tekijät, kuten sosiaalisuus, aktiivisuus ja toimintakyky vaihtelevat, asukkaille on hyvä olla tarjolla monenlaisia rooleja yhteisessä toiminnassa. Lisäksi heillä tulisi olla myös mahdollisuus muuttaa rooliaan tai sen sisältöä muuttuvien elämäntilanteiden ja jaksamisen mukaisesti. Yhteisen toiminnan ulkopuolelle jääminen voi johtaa iäkkään asukkaan yksinäisyyteen tai eriyttää asukkaita omiin ryhmiinsä, jolloin yhteenkuuluvuuden tunnetta asuin yhteisöön ei synny.

Iäkkäiden asukkaiden yhteinen toiminta ja sen edistäminen taloyhtiöissä on fyysisen ja sosiaalisen ympäristön, aktivoituneen ja potentiaalisen toiminnan sekä asukkaiden yksilötekijöiden jatkuvaa yhteen sovittelua aiemmista kokemuksista ammentaen ja tuleviin tavoiteisiin suuntautuen. Asukkaiden yhteistä toimintaa kehitettäessä kaikkiin näihin tekijöihin on hyvä kiinnittää huomiota paikallisia olosuh-teita painottaen.

Kirjoittajat

Erja Rappe, MMT, dosentti, vanhempi tutkija
Ikäinstituutti
erja.rappe@ikainstituutti.fi

Jere Rajaniemi, VTM, tutkija
Ikäinstituutti
jere.rajanemi@ikainstituutti.fi

Kiitokset

Kiitämme lämpimästi tutkimukseen haastateltuja henkilöitä ja erityisesti tutkimusaineiston keränneitä vertaishaastattelijoita. Ilman heidän arvokasta panostaan tätä tutkimusta ei olisi toteutettu. Kiitos myös Kotikulmilla-hakkeen tiimille Outi Mustoselle, Tiina Mattilalle ja Jukka Murrolle suuresta avusta tutkimuksen toteuttamisessa.

Kirjallisuus

- Anant SS. The need to belong. *Can Ment Health* 1966;14:1–27.
- Aro T, Aro R, Mäkelä I. Väestöselvitys 2040. Sitran taustaraportti. Sitra, 2020. Internet: <https://www.sitra.fi/app/uploads/2020/06/vaestoeselvitys-2040.pdf> (viitattu 2.11.2023).
- Aura S, Horelli I, Korpela K. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY, 1997.
- Avlund K, Lund R, Holstein BE, Due P. Social relations as determinant of onset of disability in aging. *Arch Gerontol Geriatr* 2004;38:85–99. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2003.08.003>
- Baltes PB, Baltes MM. Psychological perspectives on successful aging: the model of selective optimization with compensation. In: Baltes PB, Baltes MM, eds. *Successful aging: perspectives from the behavioral sciences*. Cambridge University Press, 1990:1–34.
- Barker RG. *Ecological psychology: concepts and methods for studying the environment of human behavior*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1968.
- Buffel T. Social research and co-production with older people: developing age-friendly communities. *J Aging Stud* 2018;44:55–60. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2018.01.012>
- Burholt V. 'Adref': Theoretical contexts of attachment to place for mature and older people in rural North Wales. *Environ Plann A*, 2006;38:1095–114. <https://doi.org/10.1068/a3767>
- Dear M, Häkli J. Tila, paikka ja urbanismi – uuden kaupunkitutkimuksen metodologiaa. *Terra* 1998;110(2):59–68. <https://terra.journal.fi/article/view/105961>
- Elo S. Teoria pohjoissuomalaisten kotona asuvien ikääntyneiden hyvinvointia tukevasta ympäristöstä. *Acta Universitatis Ouluensis, D Medica* 889. Oulu: Oulun yliopisto, 2006. <http://urn.fi/urn:isbn:9514281950>
- Evans RJ. A comparison of rural and urban older adults in Iowa on specific markers of successful aging. *J Gerontol Soc Work* 2009;52(4):423–38. <https://doi.org/10.1080/01634370802609197>
- Fisher G, Parkinson S, Haglund L. The environment and human occupation. 5th ed. In: Taylor RR, Kielhofner G, eds. *Kielhofner's model of human occupation: theory and application*. Philadelphia: Wolters Kluwer Health, 2017:91–100.
- Gibson JJ. *The ecological approach to visual perception*. London: Houghton Mifflin, 1979.
- Goffman E. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press, 1986.
- Golant SM. The effects of residential and activity behaviors on old people's environmental experiences. In: Altman I, Lawton MP, Wohlwill JF, eds. *Elderly people and the environment*. New York: Plenum Press, 1984:239–78.
- Heft H. Affordances and the perception of landscape: an inquiry into environmental perception and aesthetics. In: Ward Thompson C, Aspinall P, Bell S, eds. *Innovative approaches to researching landscape and health*. *Open Space: People Space* 2, 2010:9–32.
- Hirvola A. Turvallinen kaupunki näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen. *Suomen ympäristö 4/2016*. Helsinki: Ympäristöministeriö. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-11-4616-9>
- Hopponia HK, Vilkkio A. ”Jos mä sit kerran tullen” – Elämänote-ohjelman osallisuustutkimuksen tuloksia, osa 1/2. Tutkittua tietoa. Helsinki: Ikäinstituutti, 2020. Internet: https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2020/12/Elamanote-1_172x245_kevyt.pdf (viitattu 2.11.2023)
- Hopponia HK, Vilkkio A, Topo P. ”Se on mukavampi yhdessä tehdä” – Elämänote-ohjelman osallisuustutkimuksen tuloksia, osa 2/2. Tutkittua tietoa. Helsinki: Ikäinstituutti, 2021. Internet: https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2021/09/Elamanote-2_172x245_7_VALMIS.pdf (viitattu 2.11.2023).
- Hopponia HK, Vilkkio A, Topo P. Exploring co-research interviews with older adults: reflections

- on research practices and building connections. *International Journal of Ageing and Later Life* 2023;17(1). <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.4623>
- Ikäinstituutti. Yhteisöllistä toimintaa taloyhtiöissä. Tiiviisti tutkimuksesta, TiiTu 3/2019. Helsinki: Ikäinstituutti, 2019. Internet: https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2019/12/TiiTu_No_3_kotikulmilla_2019_interactive.pdf (viitattu 2.11.2023).
- Jolanki O, Leinonen E, Rajaniemi J, Rappe E, Räsänen T, Teittinen O, Topo P. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston kanslia, 2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-415-3>
- Kim HS. The nature of theoretical thinking in nursing. 3rd ed. New York: Springer, 2010.
- Knox P, Pinch S. Urban social geography: an introduction. 6th ed. London: Routledge, 2014.
- Koramo M, Välikangas K, Pitkänen S, Parviainen J, Miettinen H, Haukkapää-Haara P. Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminta ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-145-2>
- Kuurne K. Kuulumisen materiaalit ja yhteisösidosten rakentuminen kaupungissa. *Sosiologia* 2016;53(4):416–23.
- Kyttä M. Children in outdoor contexts: affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studie, s A 28, 2003. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:tkk-001620>
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 604/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220604>
- Lawton MP. An ecological theory of aging applied to elderly housing. *J Archit Educ* 1977;31(1):8–10. <https://doi.org/10.1080/10464883.1977.11102585>
- Lawton, MP, Nahemow L. Ecology and the aging process. In: Eisdorfer C, Lawton MP, eds. The psychology of adult development and aging. American Psychological Association 1973:619–74. <https://doi.org/10.1037/10044-020>
- Lefebvre H. The production of space. Oxford: Blackwell, 1991.
- Littlechild R, Tanner D, Hall K. Co-research with older people: perspectives on impact. *Qual Soc Work* 2015;14(1):18–35. <https://doi.org/10.1177/1473325014556791>
- Lohtaja A. Tila, asuminen ja arkkitehtuuri: Henri Lefebvren teoria tilasta ja tilan tuottamisesta. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201509253263>
- Mey E, van Hoven B. Managing expectations in participatory research involving older people: what's in it for whom? *Int J Soc Res Method* 2019;22(3):323–34. <https://doi.org/10.1080/13645579.2018.1563977>
- Murayama Y, Murayama H, Hasebe M, Yamaguchi J, Fujiwara Y. The impact of intergenerational programs on social capital in Japan: a randomized population-based cross-sectional study. *BMC Public Health* 2019;19:e156. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-6480-3>
- Nussbaum MC. Creating capabilities: the human development approach. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 2011.
- Persson A. Framing social interaction: continuities and cracks in Goffman's frame analysis. London: Routledge, 2019.
- Pinquart M, Sørensen S. Influences of socioeconomic status, social network and competence on subjective well-being in later life: a meta-analysis. *Psychol Aging* 2000;14:187–224. <https://doi.org/10.1037//0882-7974.15.2.187>
- Portegijs E, Lee C, Zhu X. Activity-friendly environments for active aging: the physical, social, and technology environments. *Front Public Health* 2023;10:e1080148. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.1080148>
- Rappe E, Rajaniemi J. Turvallinen asuinalue ikääntyneille. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-225-9>
- Rowles GD, Bernard M. The meaning and significance of places in old age. In: Rowles GD, Bernard M, eds. Environmental gerontology: making meaningful places in old age. New York: Springer, 2013:3–24.
- Schorr AV, Iecovich E, Alfasi N, Shamai S. Socio-spatial integration of older adults in four types of residential environments in Israel. *J Appl Gerontol* 2017;36(10):1243–71. <https://doi.org/10.1177/0733464815614917>
- Stokols D. A congruence analysis of human stress. 6th vol. In: Sarason IG, Spielberger CD, eds. Stress and anxiety. New York: John Wiley, 1979:35–64.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. ICF-luokituksen

- rakenne. 2024. Internet: <https://thl.fi/aiheet/toimintakyky/icf-luokitus/icf-luokituksen-rakenne> (viitattu 13.4.2024).
- THL. Sotkanet. Ikääntyminen/Ikääntyneiden palveluiden indikaattorit/Kotona asuvien osuus. 2023. Internet: <https://sotkanet.fi> (viitattu 13.4.2024).
- Tuomi J, Sarajärvi A. Laadullinen tutkimus ja sisälönanalyysi. Helsinki: Tammi, 2018.
- Varjakoski H, Tiilikainen E, Laulainen S, Ruonavaara H. Läsnaöloa, auttamista, pihanhoitoa ja asukastoimintaa – ikääntyvien asukkaiden kokemuksia naapuruston voimavarana toimimisesta. *Gerontologia* 2022;36(3):291–308. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.112451>
- Vilkko A, Sainio P, Hammar T, Vainio S. Asuin- ympäristö. Teoksessa: Koponen P, Borodulin K, Lundqvist A, Sääksjärvi K, Koskinen S, toim. Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa. FinTerveys 2017 -tutkimus. Raportti 4/2018. Helsinki: THL, 2018:169–74. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-105-8>
- Wahl HW, Lang, FR. Aging in context across the adult life course: integrating physical and social environmental research perspectives. *Annu Rev Gerontol Geriatr / Aging in context: Socio-physical environments* 2004;23(1):1–33.
- WHO. National programmes for age-friendly cities and communities: a guide. World Health Organization, 2024. Internet: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/366634/9789240068698-eng.pdf?sequence=1> (viitattu 2.5.2024).
- Williams J. Designing neighbourhoods for social interaction: the case of cohousing. *J Urban Des* 2005;10(1):195–227.